

En forsømt ejendom i Himmerland, 1942-1984.

Aage Pedersen er født i 1914 på en he-deejendom nord for Hobro. Da han var 10-12 år gammel, kom han ud at arbejde hos naboer, og i 1930'erne havde han forskellige pladser på gårde på Hobroegnen. I 1942 købte han en forsømt ejendom i Doense, som han solgte som et veludbygget landbrug i 1982.

Det var, mens Johannes Pedersen-Dalum var forstander på Dalum Landbrugsskole 1937/38, at jeg havde mit ophold der. Det var det eneste skoleophold, jeg opnåede ud over de 7 år i børneskolen, og det blev en oplevelse for livet, som det vist hedder. Jeg sugede alt det, jeg kunne. Dog tror jeg nok at kunne se, at de, som havde været på efterskole eller højskole, havde nemmere ved at klare sig. Men det havde der slet ikke været råd til, og jeg brugte alle mine sparepenge, som var lige så meget som bruttolønnen til en forkarl et helt år, og det var kun til skolepenge. Jeg var endda berettiget til tilskud, som også gik med. (-) Det er ikke sikkert, at jeg kan beskrive, hvor meget det skoleophold betød for mig, men det var en start, så jeg i min tid som landmand kunne optage den nye viden, som strømmede ind i de knap 43 år, jeg var selvstændig. (-)

Jeg blev forlovet, og vi ville gerne giftes og kikkede først på bestyrerplads. Men når der var 80 ansøgere, og et

andet sted var løntilbudet uacceptabelt, så vi også på ejendom. Efterhånden som vi blev klar over, hvor lidt hjælp og lån, vi kunne regne med at få, gik det sådan, at vi overtog en helt nedkørt ejendom på 19 td. ld. Besætning: en ko, gold. En gris, halvdelen skulle gå til sælgeren. En hest, den anden var død af sult, og den levende viste sig at være så afkræftet, at den ikke kunne rejse sig. Naboerne hjalp med at få den op om morgenen. Jeg begyndte den 10. april 1942. Der var intet stråfoder til dyrene. Der var ca. 2 tdr. korn på stuehusloftet, som skulle være det lovbefalede sædekorn. Og så en bundfrossen kartoffelkule og en ditto kålrabi. Der var forresten 14 høns, som var inficeret med tuberkulose. Det var næsten et tilbagetog til middelalderen. Husene var faldefærdige. Taget utæt, og derfor var bjælkerne rådne. Det fritstående stuehus var kun 20 år gammelt og brugeligt, men kakkelovn, komfur og gruekedel var næsten ubrugelige. Pris: 16.000 kr., som for det meste var overtagelse af kreditforeningsgæld.

Ved hjælp af en billig hest, som viste sig at være "hvinsk", kom jeg i gang med at køre mælk til Vebbestrup Andelsmejeri. Den afkræftede hest kom til kræfter, men sådanne heste, der skal af sted 365 dage om året, bliver langsomme at køre med. (-)

Vi blev gift den 3. maj 1942 og med de allernødvendigste møbler, købt brugt, og det til husholdning, som Gudrun havde samlet sammen og anskaffet, startede vi. (-)

I fællesskab kunne vi arbejde på at forbedre vor arbejdsplads og øvrige vilkår. (-) Det viste sig at være en langvarig proces. (-) Med den minimale produktion, som denne specielle ejendom kunne yde, var det meget små forbedringer, det kunne blive til hvert år. Det specielle var, at den tidligere ejer gennem 15 år ikke havde brugt nogen form for kunstgødning, og med den "økologiske" driftsform var marken udpint for al gødningskraft. Hans dyr var døde af sult. Jordprøver viste fosforsyretil på 1 og det samme i kalital. (-) Det første år lå der et par læs staldgødning, som jeg kørte ud til roerne, et tyndt lag, og i de 10 rækker blev roerne så store som en kaffekop. Der var sået videre i resten af marken, og der blev de største kålroer så store som et julelys. Der var heller ingen kunstgødningsration, for denne var betinget af tidligere indkøb. Senere under krigen kunne der søges om gødningsration. Selv om jeg forsøgte og kun fik en brøkdel af det, der var søgt om, hjalp det ikke meget.

Eftersom der ikke var nogen vandforsyning bortset fra vandhullet i marken, som vi kunne bruge til dyrene, fik vi snakket med brøndgraveren. Han var det første menneske, som troede, vi kunne betale vore regninger

og give os kredit. (-) Nu havde vi vand 30 meter nede, men ingen trækraft til at få det op. Der var ikke elforsyning og ingen mulighed på grund af mangel på alle materialer i krigens tid. Gudruns far havde nogle gamle vandrør, som var gravet ned i hans mark. De blev gravet op, og vi fik dem til at lave håndpumpe af. (-)

Jorden på ejendommen var som omtalt fuldstændig udpint for næringsstoffer og var med stejle bakker og sumpede huller i det lave. Der må jo have været fremgang, for jeg fik da drænet vandhullerne og opdyrket marken, og også andre har kunnet se det. Jeg tror nok, det var i 1952, vi blev tildelt Foreningen af Jydske Landboforeningers sølvmedalje for landboflid. (-)

Produktionen skulle nødvendigvis blive større. Nu kom pristallet, og det nødvendiggjorde en udvidelse og en dygtiggørelse. Både min kone og jeg studerede alt, hvad vi kunne af fagligt stof, og de 14 høns, som var der, da vi kom, viste sig at være indkomsten, for koen gav ingen mælk, og mælketurens løn gik til hestefoder og hesteko. En kurv æg med i Brugsen og så hjem med pengene. Vi måtte have et par skrukehøns lagt. Det kunne da bruges til at lære noget af. (-) I den mørke tid blev petroleumslampen hængt ud til hønsene, når vi var færdige med at bruge den i stalden. Så til jul var det kun Aage og Gudrun, der leverede æg til Brugsen. (-)

De første år blev tærskværket trukket af en hestegang. Det blev lagt til rette, for når hestene gik der i en time, kunne de ikke holde til mere. Der var halmryster, men rensningen af kornet foregik med en håndtrukken rensmaskine. I kostalden var der plads til 3 køer og 3-4 kalve samt to svinestier. De første år var der ikke avl på marken til mere end det samt de to heste.

Med de dårlige bygninger og for lidt plads til en større animalsk produktion avlede vi kontrollerede læggekartofler til eksport til Venezuela. (-) Kartofflerne fyldte vi i sække og syede for dem med to nydelige ører. En nat havde vi 100 sække færdige i laden klar til eksport. De blev våde allesammen i

løbet af natten under et voldsomt regnvejr. Da blev vi klar over, at der skulle bygges nyt.

I 1948 blev den første stald bygget. For at den ikke skulle blive for dyr, blev den lavet 12 meter bred og 14 meter lang. I stalden var der tre rækker dyr: 8 køer i en række, kvier og malkerum i midten og svinestier og heste i den sidste række. Og laden ovenpå, og terrænet var sådan, at der kunne køres ind med hestene i laden både med korn og roer, som så kunne hældes ned i roerummet og stalden gennem lemme i ladegulvet.

I mangel af bedre kunne køer bruges til trækraft, men det var dog et ret sjældent syn i 1920'erne.

Stuehuset var bygget i 1923 og var ca. 60 kvadratmeter med hulmur og tag af cementsten. Bræddegulvene i stuen og sovekammeret var rådne langs ydermurene. I den anden stue var brædderne helt væk og gulvet af cement. Der var kælder under køkkenet, og her kom vandet ind, når det regnede meget. Når der blev fyret i kakkelovnen, kom røgen ud i stuen. Komfuret havde opbrændte ringe, som faldt ned i ilden. Gruokedlen kunne kun bruges, når vinden var i vest, da røgkanalen var ført under køkkengulvet for at finde skorstenen. Det vi savnede mest, et badeværelse, lavede jeg bag loftstrappen, hvor der var et mindre rum oprindeligt brugt til brænde. (-) 1949 var det muligt at få indlagt elforsyning for de fleste materialers vedkommende. Vandtætte kontakter og elmotor måtte vi vente på. Der gik dog et par år, før vi fik automatisk elvandpumpe og trykbeholder. Ved samme tid fik vi de dårlige støbegodsovne skiftet ud med centralvarme og rigtigt baderum. Det var i 1953. Nu var det en rimelig beboelse for os og vore to børn.

Da jeg begyndte den 10. april 1942, var der en ko, der var gold. I bryllups-gave fik vi af min svigerfar en rød malkeko, som også kom til at give megen mælk og fik kviekalve. Der var det kedelige ved den, at den en gang imellem umotiveret sparkede os væk, mens vi sad og malkede. Men det var en god malkeko, og vi havde ikke råd til at skifte den. (-) Men en ko er for

lidt, og jeg kikkede på kælvekvier. En rød kvie kostede 1.000 kr., mens en sortbroget kunne købes for 700 kr. Det blev sortbroget, og det fortsatte med små skridt efterhånden, som der kom penge til udvidelse og eget tillæg. (-)

Besætningen blev stadig udvidet, så der var ca. 30 køer omkring 1970. (-) Mens den gamle stald fungerede, købte vi kun 2-3 torvegrise á ca. 30 kg og fedede dem op for at have en slagtegris. (-)

Der var 14 høns, da vi købte, og da de blev passet rigtigt, var det et godt aktiv. (-) Vi kom op på et hønsehold på ca. 100, mens de gik i det stråtækte og med petroleumsløgten. (-) I 1953 byggede vi et større hus til æglæggerne, delt på midten så der i hver halvdel kunne være 280 æglæggende høns, indsat skiftevis hvert andet år. (-) Da vi gerne ville have en fast medhjælp, byggede vi i 1966 et hus 10x32 m beregnet til 1500 æglæggere. Vi var så sikre på, at især Gudrun kunne klare at få det til at give den ekstra indtægt, så vi kunne betale løn til en karl. (-) Det var ægproduktionen, der skulle give os lønnen for vort arbejde. (-)

Da jeg købte gården, var marken delt op i mange forskellige stykker, dels var der en gammel hulning, som delte alle stykker op i trekanter. (-) Det var nu meningen at dele marken i 8 marker: 3 græs, 1 korn, 1 roer, 1 kartofler, 1 korn med udlæg. (-) Så foruden at jeg i 4 år kørte mælk hver dag, som var en 4-timers tur, så blev der gra-

vet grøfter og jævnet hulvej om vinteren. (-) Om ved 1960 holdt vi op med at dyrke kartofler. Ved den tid havde vi fået marken i normal gødningskraft, så vi kunne avle sukkerroer. De sidste år med kartoflerne havde alligevel været til foderbrug i kogt form. (-)

Foruden det tilkøbte 12 td. ld. jord fra 1962 og 10 td. ld. i forpagtning beliggende syd for ejendommens jord fik jeg en hel mark på 30 td. ld. i forpagtning i 1969. (-) Vor animalske produktion var blevet så stor, at der var en stor mængde naturgødning. Stalden med kreaturer blev stadig udvidet, og fra 1971 var vort fjerkræhold på 8.000 æglæggere og to gange 4.000 hønniker. Det vil sige 1.000 kg foder pr. dag, og det meste foder til fjerkræet blev indkøbt. Derfor den store mængde naturgødning, som der var god brug for på den tilforpagtede jord. Nu blev der mere hjemmeavlet korn, og der blev installeret en automatisk foderblander, så vi kunne lave de 8 tdr. foder til æglæggerne, som var det daglige forbrug til dem. (-)

Det havde lige fra starten, da vi blev

selvstændige været vor plan, at vi skulle have løn for vort arbejde ligesom andre mennesker i Danmark. Men det varede mange år. Selv om vi forøgede vor produktion den ene gang efter den anden, så var omkostningsniveauet løbet foran på grund af pristol og prisstigning. Det lykkedes dog til sidst, men først skulle ejendommen have de nødvendige forbedringer og investeringer. (-)

Det viste sig, at vi ikke kun havde købt et landbrug, vi havde også købt det omdømme, som hørte dette sted til. Vi kunne mærke, at ingen på egnen troede, nogen kunne eksistere på "den dårligste ejendom på egnen". En sikkert væsentlig årsag til, at det lykkedes at skabe en bedrift ud af det, vi begyndte med, var nok den manglende tillid fra vore nærmeste, som min kone og jeg måtte leve med. Det bevirkede, at vi blev så trodsige, at vi måtte sætte alle kræfter ind på at vinde andres tillid og respekt i resultater. Vore iboende evner viste sig at supplere hinanden helt ud i detaljer, og det var vi begge indstillet på at udnytte.

Fra et husmandshjem i Vestjylland til et statshusmandsbrug i Sønderjylland.

Gunnar Groth er født i 1921. Hans forældre drev et husmandsbrug i Asp ved Holstebro. Efter at have tjent flere steder på Holstebroegnen, fik Gunnar Groth i 1942 plads som forkarl på en

stor gård på Løgumklosteregnen, hvor der var en stort kreaturhold og opdræt af stude. I 1944 blev han gift, og i 1951 fik han et statshusmandsbrug i Stenderupgårde ved Toftlund.